

Prilog reformama glazbenog odgoja

(Svršetak)

Nova školska godina donijela nam je novi nastavni plan i nove programe za sve predmete u obaveznim osmogodišnjim školama. Time je okončana dugo najavljivana reforma obrazovanja učenika u školama prvoga stupnja.

Glavni je zadatak reforme bio da rastereti učenike preobilja nastavnih sati i da gradivo pojedinih predmeta riješi nagomilanog balasta, a sadržaj svakog predmeta što više usuvremeni i dade učenicu otvorene vidike u suvremeni život. Nema sumnje da je to bilo potrebno, a postići će se predviđeni cilj, budu li svi čimbenici koji treba da ostvare taj cilj, prionuli svome poslu s puno zalaganja i razumijevanja.

Nas ovdje zanima kako je reforma utjecala na plan i programe glazbenog odgoja u osmogodišnjoj školi.

Treba odmah reći, da značajnijih promjena nema. Novo je to, da je broj nastavnih sati za glazbu u sedmim i osmim razredima smanjen za polovicu (sada 1 sat nedjeljno, a prije 2 sata).

O količini i kakvoći glazbenog gradiva koje je izvršteno u programe pojedinih razreda nema još pouzdanih podataka. Neki nastavnici misle, da će to biti uređeno i do kraja razjašnjeno pošto budu objavljeni novi udžbenici za glazbeni odgoj. Privremeno izgleda da članovi komisije za programe još nisu uskladili svoja mišljenja i poglede do te mjere da bi nastavnici glazbenog odgoja mogli već sada raspolagati jasnim smjernicama za rad u svima razredima.

S ovako nepotpunim uvidom u sve pojedinosti reformiranih programa za glazbu u osmogodišnjim školama, preostaje nam samo dobronamjerno čekanje, da bi praktična provedba reforme sama potvrdila svoju vrsnoću i sposobnost.

Budući da još nisu raščišćena razna važna pitanja glazbenog odgoja u našim školama, upozorit ću na ta pitanja ovdje pri kraju ovoga osvrta, s namjerom da se ne previdj ono što sve dosadanje reforme nisu uspješno riješile.

1. Kako odrediti odgojni i obrazovni cilj obučavanja glazbe u osmogodišnjim školama?

— Kroz stalan dodir učenika s vrijednom glazbom raznih naroda i značajnih skladatelja treba utjecati na razvijanje umjetničkog ukusa djece i omladine. Prilaženjem k pravim izvorima glazbene kulture buditi kod učenika smisao i razumijevanje obilja ljepote i snage glazbenog govora, i time ih poticati da istinski zavole glazbu i njene stvaraoce.

Osim ovoga glavnoga zadatka, škola je dužna da učenike glazbeno opismeni, da čuva i razvija glasove učenika i — da ni jedan sat nastave glazbe ne prođe bez učešća nekog umjetnički vrijednog glazbenog djela.

2. Kako izabrati gradivo i nastavna sredstva koja izravno i sigurno vode k odgojnom cilju?

— Kad znamo odgojni i obrazovni cilj glazbenog odgoja, pri odabiranju i raspodjeli nastavnoga gradiva treba da nam pomogne, prije svega, psihologija djeteta i omladine. Mogućnosti shvaćanja i samostalnog zaključivanja učenika pojedinih razreda nisu neograničene, pa o njima treba dobro razmisliti. U granicama shvaćanja naših učenika može se postići mnogo, bude li gradivo brižljivo podijeljeno u etape, a prijelazi iz niže u višu etapu izgrađeni prirodno i zanimljivo. Sada treba još odgovoriti na pitanje:

Odakle crpsti gradivo za glazbeni odgoj?

— Na ovo je pitanje zaista lako odgovoriti. Sjetimo se samo koliko su nam obilje krasnih popjevaka i poletnih melodija igara i plesova ostavili u baštinu nepoznati ali daroviti pučki pjesnici-glazbenici, pripadnici civiliziranih naroda svijeta. Dodamo li k ovom nepresušnom izvoru pučke glazbene kulture još bezbroj vokalnih i instrumentalnih melodija i tema uvaženih skladatelja svih vremena i širom svijeta, onda će se vrelo iz kojega možemo crpsti potrebno gradivo pokazati u svojoj zadivljujućoj punoći i neiscrpivosti.

Napajanjem sa vrela prave i nepatvorene glazbe postizat ćemo svoj odgojni i obrazovni cilj na najprirodniji i umjetnički najpotpuniji način.

Glazbeni odgoj mora se temeljiti na istinskim glazbenim vrednotama s nepresušnih izvora glazbene kulture.

3. Kakve udžbenike i priručnike za glazbu trebaju naši učenici i nastavnici?

a) Udžbenici

— Dobar udžbenik za glazbu trebalo bi da je brižljivo probrana zbirka notama predloženih popjevaka i melodija (tema) značajnih skladatelja, osobito onih čije će skladbe učenici u svojem razredu slušati tijekom školske godine. U takav udžbenik — izrađen za svaki razred naosob — pristaje i izbor fotografija skladatelja i glazbenih instrumenata.

Teorijska objašnjenja treba da u udžbeniku budu svedena na minimum, jer će nastavnik takva objašnjenja izvoditi iz sadržaja i zapisa glazbenih primjera iz udžbenika za pojedine razrede osmogodišnje škole, a učenici će izvedene zaključke zapisivati u svoje bilježnice i kajdanke. Bude li glazbeno gradivo udžbenika za svaki razred metodično prbrano i logično stupnjevano, otpast će potreba da uz narodne i umjetničke melodije nađu mjesta i nemaštovite vježbe (tzv. solfeggi) za učenje i intonacije i ritmika kojima su bili pretrpani gotovo svi dosadašnji udžbenici za glazbu.

Sve istine o glazbi i glazbenicima koje vrijede da upoznaju učenici, naći će izobila u pravilno raspoređenim narodnim i umjetničkim melodijama u svojim udžbenicima.

Budu li udžbenici za glazbu izrađeni tako da postupno vode učenike u vrijedna glazbena ostvarenja već od prvih početaka (tj. od drugoga razreda) do kraja školovanja u osmogodišnjoj školi, onda učenici neće moći ostati, pri izlasku iz škole, neosjetljivi za istinski lijepa, snažna i sadržajno bogata glazbena ostvarenja iz prošlosti i današnjice. To će ujedno biti potvrda da je u nastavi glazbe dostignut predviđeni cilj.

b) Priručnici za nastavnike

- U zemljama u kojima se glazbena poduka učenika prvostepenih i drugostepenih škola odlikuje visokom kvalitetom, postoji dobar običaj da se svakom udžbeniku, a naročito svakom novoobjavljenom, odmah pridruži *Priručnik s metodskim uputama za nastavnike*. Takvo korisno iskustvo uvelike bi olakšalo rad i našim nastavnicima glazbenog odgoja, koji bespomoćno lutaju kada se nađu pred nedovoljno protumačenim (i nespretnim primjerima popraćenim) gradivom iz udžbenika. Nastavnikovu nesigurnost primjećuju u takvom slučaju i mali učenici, na koje takva nesigurnost odmah prelazi, a time opada njihova pažnja i gubi se motivacija za suradnju s nastavnikom.

Trebalo bi usvojiti načelo, da je svaki autor udžbenika za glazbu dužan da uz udžbenik obavezno objavi i priručnik s metodskim uputama za nastavnike.

- *Podjela nastavnog gradiva po etapama* usko je povezana s izborom i metodičkim razmještajem gradiva u udžbeniku za svaki razred. Gradivo koje nije uvršteno u udžbenik, a isto tako i ono koje je uvršteno, ali na krivom mjestu, neće moći nadomjestiti, niti ispraviti, nikave preporuke metodičara.

Komisije koje odobravaju nedotjerane udžbenike trebale bi snositi odgovornost za svoje propuste, bilo zbog svoje nedovoljne stručnosti, bilo zbog nehajnog pristupa poslu koji nisu izvršili kako treba, iako su primili honorare za »obavljeni rad«.

- Posebnu brigu valja posvetiti izboru gradiva i načinima njegove obradbe u *prva tri razreda* osmogodišnje škole, gdje nastavu vodi razredni učitelj. Ponovno ističem da su prvi dodiri djeteta s glazbom i pjesmom od presudnog značaja po njegov kasniji odnos prema glazbi kao umjetnosti.

Izradi udžbenika i metodskih priručnika za prvi razvojni stupanj nastave glazbe treba pristupiti *krajnje odgovorno*, ne samo u stručnom, već i umjetničkom pogledu. Promišljajni učinjeni na ovom stupnju glazbenog odgoja kasnije se veoma teško ispravljaju.

- *Metodski priručnici za nastavnike* na drugom razvojnom stupnju treba da jasno opišu sve sastojke (komponente) nastavnog gradiva. Nastavnike treba uputiti *KAKO* da pripreme i obrade svaki važniji dio programa propisanog gradiva. Pažnju nastavnika treba skrenuti i na *pravilnu primjenu solmizacije i glazbene abecede* i ispraviti pogrešno mišljenje da je samo jedna od tih metoda isključivo spasonosna.
- Trebalo bi iskorijeniti i sasvim bezrazložan »strah od nota i glazbenih simbola«, kojemu podliježu čak i neki mlađi nastavnici.
- Nastavnike treba potanko uputiti kako će iz melodija u udžbeniku *izvoditi potrebne teorijske poučke*.
- U metodskim priručnicima trebale bi se naći upute i savjeti, koji će pomoći nastavnicima da učenike *vježbaju u okretnom čitanju nota*, ljestvica i glazbenih ritmova. Čitanju nota treba pridružiti i *pjevanje vokaliza*, koje pomažu stvaranju dobrih pjevačkih navika i jasnom izgovaranju teksta u popjevima i zborovima.

Nastavnicima bi trebalo pokazati i protumačiti kako da se služe melodijama iz udžbenika za *upoznavanje učenika s temeljnim glazbenim oblicima*.

- U metodskim priručnicima nastavnici bi trebali dobiti upute kako mogu najspretnije i najmuzikalnije utjecati na *glazbeno stvaralaštvo* svojih učenika.

c) Komentari uz analize kompozicija

- Za usvajanje glazbene kulture postoji samo jedan put: to je *aktivno (i pasivno) bavljenje glazbom* od rane mladosti do čovjekove pune zrelosti. Od postanka civiliziranog društva do danas općenito je prihvaćeno uvjerenje, da glazba najneposrednije utječe na stjecanje i bogatije emocija i istinske humanosti kod ljudi, a naročito omladine. Budući da škole, osobito obavezne osmogodišnje, postavljaju temelje za odgoj osjećajnih i humanizmom prožetih mladih bića, uloga je škole isto toliko odgovorna koliko je i važna. Zato treba da škole glazbenom odgoju osiguraju dostojno mjesto i takve radne uvjete kakve zaslužuje po svom značenju.

- Sasvim je pogrešno i neintelligentno zaostalo shvaćanje da je glazba u školi nešto uzgredno i manje važno. Prema takvu shvaćanju, nastavnike (čak i profesore) glazbe poistovjećuju njihovim kolegama sa seoskim tamburašima, čiji je posao da ponekad razvesele pjesmom i sviranjem svoje učenike i kolege.

Razloga za takav odnos prema glazbi ima više, a glavni je da mnogi nastavnici »ozbiljnih« predmeta, pa i direktori škola, nisu imali sreću da sami budu pravilno glazbeno odgajani. Njihovo krivo gledanje na značenje i cilj glazbenog odgoja izvire iz neznanja. Ali: *neznanje nikog ne ispričava!*

* * *

— Aktivno bavljenje učenika glazbom moguće je ostvarivati već od samog početka njihova školovanja, u svim sredinama i prilikama. U sredinu je toga rada *skupno pjevanje* u razredima i školskim pjevačkim zborovima. Uspjeh će zavisiti od izbora što kvalitetnijih popjevaka i zborova u kojima su riječi (tekst) i glazba na jednakoj umjetničkoj razini. Primjedba da pjevanje nije vikanje, a slušanje pjevanja da nije napor, da bi se shvatilo smisao nerazumljivo pjevanih riječi — ovdje bi morala biti nepotrebna!

U osmogodišnjim školama moći će se bavljenje učenika glazbom proširiti na još neka područja. To su razni *instrumentalni sastavi* (tamburaški, mandolističko-gitaristički, harmonikaški, uz još neke).

— Pod pojmom *»pasivno primanje i vrednovanje glazbe«* obično se misli na slušanje glazbenih djela izvedenih mehaničkim putem (sa gramofona, magnetofona i putem emisija radija i televizije), pri čemu učenici nisu izravno *aktivni kao izvodioci*.

Treba međutim odmah naglasiti, da u suvremenom glazbenom odgoju ne postoji isključivo pasivno slušanje glazbe, jer je upravo cilj pravog slušanja da učenici usredotoče svoju pažnju na glazbeno zbivanje u toku izvedbe neke skladbe, a to neće postići ne budu li *veoma aktivni sudionici* kod slušanja.

— *Izbor kompozicija namijenjenih slušanju* zavisi o cilju koji ono treba da postigne.

Rekreativno slušanje glazbe služi samo za osveženje učenika nakon njihove napore koncentracije u nastavnom procesu. Takvo slušanje može biti ugodna razonoda, no ono ne aktivira pažnju učenika na tijek glazbene radnje. Rekreativno (neaktivno) slušanje skladba nalazi svoje opravdanje u okviru početne faze glazbenog odgoja.

— Slušanje glazbe mnogo je korisnije kada je tako organizirano, da posluži dostizanju nekog određenog odgojno-obrazovnog zadatka. Takvo je slušanje obavezno *aktivno*, jer slušaocima unaprijed postavlja *pažljivo formuliran zadatak* na koji će odgovarati po završenom izvođenju skladbe.

— *Svaka umjetnički vrijedna skladba* sadrži više zanimljivih pojedinosti na koje može nastavnik upozoriti učenike.

Navest ću samo nekoliko natuknica kao upozorenje i primjer.

— *Prije izvođenja* prikladne kompozicije učenicima se mogu dati ovakvi i slični zadaci:

- Je li skladatelj glazbom izrazio svoju umjetničku zamisao na vedar, ozbiljan ili tragičan način?
- Da li je skladatelju služila za izgradnju njegova djela samo jedna glazbena misao ili tema, ili je on upotrijebio više različitih tema?
- Navedite izvodioca (ili izvodiocice) skladbe koju ćemo slušati.
- U kojem je povijesnom razdoblju mogla nastati ova skladba?
- Između tri predložena imena skladatelja pronađite onog čiju ćemo skladbu slušati.
- Pokušajte prepoznati *oblik* ove skladbe.
- Odredite da li je u skladbi prevladao vedri tonalitet *dura* ili *tmurni mola*?
- Pokušajte odrediti nacionalnu pripadnost skladatelja kompozicije koju ćemo slušati.

- Ako vam je poznat skladatelj kompozicije koju ćemo odmah slušati, sjetite se naslova još kojeg njegovog djela.
- Nakon izvođenja navedite naziv plesa koji smo slušali.
- Slušat ćemo dvije kraće skladbe. Jednu je od njih komponirao klasik W. A. Mozart. Koja je to?
- Slušat ćemo uvod ili uvertiru prve hrvatske opere. Koja je to opera i tko ju je skladao?
Itđ., itđ.

Važna napomena

— Ne zahtijevajte od učenika odgovore na pitanja kojih sadržaje niste s njima prethodno obradili i primjerima popratili.

— Dobro razmislite *komu* namjenjujete zadatak slušanja, *kakav* je taj zadatak, *zašto* ste odabrali neku skladbu i, *kakva* je korist od slušanja i odgovaranja na zadana pitanja.

* * *

Nedovoljna upućenost nastavnika u svrhu i ispravnu organizaciju slušanja i vrednovanja glazbe u školi, glavni su *razlog za pedagoške promašaje* koji otud proizlaze.

Razmotrimo takve najčešće promašaje!

— *Promašajem* treba smatrati pokušaje nastavnika da učenicima ispričaju *što je htio skladatelj izraziti kompozicijom* koju će slušati. Takvi su komentari obično nestvarni, osnovani na anegdotskim pričicama i *»mišljenjima«*, koja bi skladatelji zacijelo porekli, kad bi mogli.

Bolje je ne pokušati pričati o namjerama skladatelja, nego treba učenicima *skrenuti pažnju na pojedinosti koje mogu čuti* tijekom slušanja, jer su one sadržane u samome djelu.

— Dok teče izvedba neke kompozicije ne bi trebalo da ubacuje svoje primjedbe nastavnik niti učenici.

— *Pedagoškim promašajem* smatra se i nejasno ili zakučasto oblikovan zadatak, na koji se očekuje pravilan odgovor nakon izvedbe kompozicije.

— Na aktivno praćenje tijeka skladbe utječe nepovoljno i duljina njenog trajanja, jer zbog duljine (veće od 10 minuta) učenička moć koncentracije slabi i nestaje.

— Izbor loše bezvrijedne glazbe i loše izvođenja vrijedne glazbe — uvijek su pedagoški promašaji.

— Slušanje skladbe često promašuje svrhu kad se učenicima (osobito mlađim) ne pruži prilika da pouzdano otkriju ono što im je zadano. Zato je poželjno *da se izvođenje svake kompozicije ponovi*.

* * *

Završavajući ovaj osvrt želim navesti i neke pozitivne čimbenike koji mogu poslužiti promicanju slušanja vrijedne glazbe u školama.

— Svako dobro organizirano slušanje glazbe zahtijeva pogodnu atmosferu i dotjerane tehničke uređaje (aparate za reprodukciju zvuka te slika i crteža).

— U glazbenom arhivu trebalo bi da se nađu portreti skladatelja o kojima će biti govora i uz njih fotografije i crteži glazbenih instrumenata.

— Kao neophodna pomoć učenicima služila bi tabela povijesnih glazbenih razdoblja.

— Prije slušanja ili nakon njega nastavnik neka napiše na ploču potrebne podatke o skladatelju i proslušanoj skladbi.

— Učenici neka pribave bilježnicu i na njenom omotu napišu: *MOJI SUSRETI S GLAZBOM*. U nju neka zapisuju ime skladatelja, naslov kompozicije, datum slušanja i opći dojam koji je ostavilo slušanje.

— Nastavnicima glazbenog odgoja dobro bi poslužio *DNEVNIK SLUŠANJA GLAZBE* u koji bi unosili kada su, u kojem razredu i koju skladbu prikazali svojim učenicima i kakvo je bilo njihovo reagiranje.

— Za slušanje duljih kompozicija i za izbor više raznovrsnih skladba osobito su prikladni *ŠKOLSKI KONCERTI* s mehaničkim putem reproduciranim djelima raznih skladatelja, različitih glazbenih područja i raznih povijesnih razdoblja. Trajanje takova koncerta neka bude ograničeno (po mogućnosti na 60 minuta s kraćom stankom u sredini.). Rasporedi skladba neka budu uvijek zanimljivi i privlačni.

Nekoliko primjera:

1. — Jedna uvertira (koncertna ili operna)
 - Dva stvaka iz nekog djela s područja komorne glazbe (sonata, trio, kvartet)
 - Glasovi troje velikih pjevača (izbor po volji i mogućnosti)

— Jedna suita za orkestar.

2. — Kompozicija domaćeg skladatelja
 - Stavak iz simfonije P. I. Čajkovskog
 - Dvije skladbe W. A. Mozarta
 - »Mađarska koračnica« iz »Faustova prokletstva« H. Berlioza
3. — Zbor Hrvatica iz opere »Porin« V. Lisinskog
 - Stavak jedne simfonije J. Haydna
 - V. Ruždjak pjeva ciklus popjevaka »Z mojih bregov« K. Baranovića
 - »Arležanka« (II suita) G. Bizeta

Ova tri rasporeda neka posluže samo kao mogućnosti za odabiranje iz nepresušne riznice dobre glazbe.

— Korisno je za mlade slušaoce — buduće vjerne posjetioce koncerata — bude li nastavnik ukratko komentirao skladbe uvrštene u programe školskih koncerata.

Tekstove takvih komentara zajedno s notama zabilježenim temama, trebalo bi tiskati u priručnim knjižicama, koje bi mnogo koristile nastavnicima glazbenog odgoja.

S V R Š E T A K

Dar za Božić — 32 božićne pjesme

Želite li za Božić razveseliti prijatelje, znance, rodbinu . . . poklonite im 9 gramofonskih ploča sa 32 božićne pjesme iz Zagorja, Međimurja, Dalmacije, Istre, Slavonije, Bačke . . . Obradba pjesama : Franjo Dugan, Rudolf Tačlik, Anđelko Klobučar, Mato Leščan, Vinko Žganec i Anselmo Canjuga. Cijena 72 ND. Cijena pojedinoj ploči 8 ND.

Narudžbe slati na: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Trg kralja Tomislava 21, 41000 Zagreb.

OBAVIJEST PRETPLATNICIMA

Molimo cijenjene pretplatnike, koji još nisu poslali pretplatu za 1972. g. da bi to učinili što prije. Prijatelje »Sv. Cecilije« molimo da časopis preporuče svojim znancima da i oni postanu pretplatnici za 1973.

Ni jedna crkva, niti jedna kapela, ni jedan voditelj liturgijskog pjevanja ne bi smio biti bez ovog jedinog časopisa za duhovnu glazbu.

Uprava i uredništvo

Sretan Božić i blagoslovljenu i uspješnu Novu Godinu svim poštovanim suradnicima i čitaocima našeg časopisa želi

Uprava i uredništvo